

Europakommissionen mot rasism och intolerans

Tredje rapporten om Sverige

Antagen den 17 december 2004

Strasbourg, 14 juni 2005

För mer information om arbetet inom Europakommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) och om Europarådets andra aktiviteter på området hänvisas till:

ECRI-sekretariatet
DG II – Generaldirektoratet för de mänskliga rättigheterna – DG II
Europarådet
F - 67075 STRASBOURG Cedex,
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Besök vår webbplats: www.coe.int/ecri

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	5
SAMMANFATTNING	6
I. UPPFÖLJNING AV ECRI:S FÖRRA RAPPORT OM SVERIGE	7
INTERNATIONELLA RÄTTSINSTRUMENT	7
BESTÄMMELSER I GRUNDLAGEN OCH ANDRA GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSER	7
- Yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen	8
- Lagar om nationella minoriteter och användningen av minoritetsspråk...	9
- Lagar om svenskt medborgarskap	10
BESTÄMMELSER I BROTTSBALKEN	10
CIVILRÄTTSLIGA OCH FÖRVALTNINGSRÄTTSLIGA BESTÄMMELSER	12
RÄTTSVÄSENDET.....	13
SPECIALISERADE ORGAN OCH ANDRA INSTITUTIONER	14
- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)	14
- Integrationsverket	15
- Rådet för etnisk jämlikhet och integration	15
- Lokala antidiskrimineringsbyråer	15
- Centret mot rasism.....	15
UTBILDNING OCH INFORMATION	16
MOTTAGANDE AV PERSONER SOM INTE ÄR SVENSKA MEDBORGARE OCH DERAS STÄLLNING	17
- Lagen om särskild utlänningskontroll	20
TILLGÅNG TILL ALLMÄNNA TJÄNSTER.....	22
- Utbildning.....	22
- Bostäder	23
- Tillträde till platser öppna för allmänheten	24
- Andra områden	25
UTSATTA GRUPPER	25
- Den romska folkgruppen	25
- De muslimska folkgrupperna.....	26
- De judiska folkgrupperna.....	27
- De samiska folkgrupperna.....	27
- Invandrarkvinnor	28
- Offer för människohandel	28
POLISERS OCH ORDNINGSVAKTERS AGERANDE	29
BEVAKNING AV SITUATIONEN	30
RASISTISKT VÅLD OCH TRAKASSERIER	31
II. SPECIFIKA FRÅGOR.....	32
INTEGRATIONSPOLICIES OCH KAMPEN MOT RASDISKRIMINERING	32
DISKRIMINERING I SYSSELSÄTTNINGEN	34

BIBLIOGRAFI.....	37
-------------------------	-----------

Förord

ECRI (Europakommissionen mot rasism och intolerans) är inrättat av Europarådet. Det är ett oberoende bevakningsorgan för mänskliga rättigheter som specialiserat sig på frågor som rör rasism och intolerans. Det är sammansatt av oberoende och opartiska medlemmar, som tillsätts på grundval av sin moraliska auktoritet och erkända expertis i hanterandet av rasism, främlingshat, antisemitism och intolerans.

En av pelarna i ECRI:s arbetsprogram är uppläggningsen land för land, där man analyserar situationen beträffande rasism och intolerans i de olika medlemsstaterna inom Europarådet och föreslår hur man kan ta itu med de identifierade problemen.

Genom uppläggningsen land för land behandlas samtliga medlemsstater i Europarådet på ett jämlikt sätt. Arbetet sker i cykler på 4 - 5 år och täcker 9 - 10 länder per år. Rapporterna från den första omgången stod klara i slutet av 1998, och från den andra omgången i slutet av 2002. Arbetet på rapporter i den tredje omgången inleddes i januari 2003.

I den tredje omgångens rapporter ligger tyngdpunkten på genomförandet. Där undersöks om ECRI:s huvudrekommendationer från de tidigare rapporterna har följts och genomförts, och i så fall med vilken grad av framgång och verkan. I den tredje rapportomgången tas även upp "specifika frågor", som valts alltefter situationen i länderna ifråga, och dessa granskas mer ingående i respektive rapport.

Arbetsmetoderna för framtagande av rapporterna består av analys av dokument, ett kontaktbesök i landet ifråga och en konfidentiell dialog med de nationella myndigheterna.

ECRI:s rapporter utgår inte från egna undersökningar eller vittnesmål. De är analyser baserade på en stor mängd information som samlats in från många olika källor. Underlaget för dokumentgranskningen är ett betydande antal nationella och internationella skriftliga källor. Platsbesöken ger tillfälle till möten direkt med berörda organisationer (både statliga och fristående) för insamlande av detaljerad information. I arbetsgången för den konfidentiella dialogen med de nationella myndigheterna kan dessa om de så finner lämpligt, föreslå ändringar av utkasttexten, för att eventuella faktafel i rapporten skall kunna rättas. När dialogen är avslutad kan de nationella myndigheterna, om de så vill, begära att deras synpunkter bifogas till ECRI:s slutliga rapport.

Följande rapport sammanställdes av ECRI under eget fullständigt ansvar. Den avser situationen 17.12.04. Eventuell utveckling som skett efter den dagen omfattas inte av analysen och tas inte hänsyn till i ECRI:s slutsatser och förslag.

Sammanfattning

Sedan publikationen av ECRI:s förra rapport om Sverige har framsteg gjorts på ett antal områden. Tillämpningsområdet för antidiskrimineringsbestämmelserna i civilrätten har vidgats till att omfatta ytterligare ett antal viktiga aspekter. Den allmänna debatten har i ökande grad inriktat sig på olika former av diskriminering, vilket avspeglas i tillsättningen av två statliga utredningar om strukturell diskriminering och i ökad finansiering av institutioner och organisationer mot rasism och rasdiskriminering. Arbetet för att främja demokrati, mänskliga rättigheter och respekt för olikheter har intensifierats, särskilt genom forumet Levande historia. De svenska myndigheterna har vidtagit ytterligare åtgärder, även rättsliga och ekonomiska, för att bekämpa människohandel. Ett nytt system har också införts för att säkerställa framsteg i uppfyllandet av integrationsmålen.

Ett antal rekommendationer som gjordes i ECRI:s förra rapport har emellertid fortfarande inte genomförts eller endast delvis genomförts. Trots ökad inriktning på rasdiskriminering utsätts vissa medlemmar av etniska minoriteter fortfarande för denna företeelse i sitt dagliga liv. Diskriminering i anställningssammanhang ger särskild anledning till oro, men även beträffande bostäder och tillträde till allmän plats mm är diskriminering utbrett. De facto segregeringen i bostadsområden och skolor utgör fortfarande hinder för de ansträngningar som görs för att främja ett integrerat samhälle. Den aktiva närvaron av rasistorganisationer i Sverige och deras aktiviteter, däribland utbredd spridning av rasistisk propaganda, särskilt över Internet, ger fortfarande anledning till oro. Rapporten understryker att skulden för det rashat och de trakasserier som fortfarande förekommer i det svenska samhället till viss del kan läggas på dessa organisationer.

I föreliggande rapport rekommenderar ECRI att svenska myndigheter vidtar ytterligare åtgärder på ett antal områden. ECRI rekommenderar ratificering av protokoll nr 12 till Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter, som innehåller ett allmänt förbud mot diskriminering. Likaledes rekommenderar ECRI de svenska myndigheter finslipar befintliga bestämmelser i brotts- och civilrätten för att säkerställa att de utgör verksamma verktyg mot uttryck för rasism, rasistiska organisationer, rasistiskt motiverade brott och rasdiskriminering. De svenska myndigheterna bör även vidta ytterligare åtgärder för att förbättra tillämpningen av bestämmelserna, däribland bestämmelser mot rasistiska organisationer. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ger kampen mot diskriminering en mer central plats i sina integrationsstrategier, och därvid prioriterar åtgärder riktade till majoritetsbefolkningen. Här rekommenderar ECRI att diskriminering i anställningssammanhang ges särskild uppmärksamhet. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter att utvidga sitt arbete med att säkerställa att deras uppföljningssystem kan bevaka framstegen i arbetet med att nå målsättningarna på integrationsområdet.

I. UPPFÖLJNING AV ECRI:S FÖRRA RAPPORT OM SVERIGE

Internationella rättsinstrument

1. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle ratificera protokoll nr 12 till "Europakonventionen" (Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter) och ILO:s konvention nr 169 om urbefolkningar i självständiga länder. ECRI noterar att Sverige ännu inte har undertecknat protokoll nr 12 i ECHR. De svenska myndigheterna har uppgivit att man inte avser ratificera protokollet innan det trätt i kraft och dess omfattning klargjorts genom prejudikat i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. ECRI noterar även att Sverige ännu inte ratificerat ILO-konventionen nr 169. Denna konvention avser emellertid de svenska myndigheterna att ratificera så snart som möjligt, när väl arbetet med landrättigheter i samband med renskötsel samt fiske- och jakträttigheter är avslutat¹.
2. ECRI noterar även att Sverige i januari 2003 undertecknade tilläggsprotokollet till konventionen om cyberbrott, som gör det straffbart att utföra handlingar av rasistisk och främlingsfientlig natur över datorsystem. De svenska myndigheterna har rapporterat att arbete pågår mot ratificering av protokollet. ECRI noterar även att Sverige ännu inte har undertecknat Internationella konventionen om skydd av rättigheter för alla migrerande arbetare och medlemmar av deras familjer. De svenska myndigheterna rapporterar att frågan om undertecknande och ratificering av protokollet för närvarande är under granskning.

Rekommendationer:

3. ECRI rekommenderar att Sverige undertecknar och ratificerar protokoll nr 12 till "Europakonventionen". Vidare rekommenderar ECRI att landet så snart som möjligt ratificerar ILO-konventionen nr 169 och tilläggsprotokollet till konventionen om cyberbrott, och undertecknar och ratificerar Internationella konventionen om skydd av rättigheter för alla migrerande arbetare och medlemmar av deras familjer.

Bestämmelser i grundlagen och andra grundläggande bestämmelser

4. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att mer specifika bestämmelser skulle införas i regeringsformen mot diskriminering på grundval av "ras", hudfärg, språk, religion eller nationellt eller etniskt ursprung. Sedan ECRI:s förra rapport har artikel 2 i kapitel 1 av regeringsformen ändrats. Där föreskrivs nu att offentliga institutioner skall bekämpa diskriminering baserad på bland annat hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung och språklig eller religiös tillhörighet. Visserligen kan dessa bestämmelser inte genomdrivas med lag, men de svenska myndigheterna har understrukit att de uttrycker grundläggande policymålsättningar och är underkastade politisk kontroll.
5. Enligt bestämmelsen i regeringsformen 2:15 får lag eller annan föreskrift inte innebära att någon svensk medborgare missgynnas på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung. I 2:17 punkt 1.7 utsträcks denna rätt till utlänningar. På grund av att en lag eller förordning som åsidosätter en grundläggande rättighet

¹ Se nedan, Utsatta grupper - Samebefolkningen

endast kan bortses från om åsidosättandet är "uppenbart", rekommenderade ECRI i sin förra rapport att Sverige skulle överväga om skyddet i grundlagen mot eventuellt diskriminerande lagar eller förordningar är tillräckligt i praktiken. ECRI har erfarit att en utredningskommitté för närvarande utför en revision av hela regeringsformen, och att kommittén kommer att granska denna fråga som del av revisionen. ECRI noterar även att det i regeringsformen 2:15 inte finns något undantag som uttryckligen gör det möjligt att införa positiv särbehandling för att befrämja jämlikhet för personer oberoende av ras, hudfärg, språk, religion, nationalitet eller etniskt ursprung, trots att ett sådant undantag finns för åtgärder för att främja jämlikhet mellan könen².

6. I regeringsformen 2:1-21 ges skydd för svenska medborgares grundläggande rättigheter. I artikel 22 utsträcks dessa rättigheter till utlänningar. Även andra rättigheter utsträcks till att omfatta även utlänningar, "om inte annat följer av särskilda föreskrifter i lag"³. ECRI noterar att "Europakonventionen" gäller som lag i Sverige och att bestämmelserna i konventionen därför är direkt tillämpliga i Sverige. Dessutom stadgas i regeringsformen 23 att ingen lag eller annan föreskrift får stiftas i strid med Sveriges åtaganden enligt "Europakonventionen". ECRI noterar emellertid att det i regeringsformen ges större möjligheter att begränsa vissa grundläggande rättigheter beträffande utlänningar än svenska medborgare. ECRI har fått rapport om att denna situation gör det möjligt att vidta åtgärder som kan diskriminera utlänningar⁴.

Rekommendationer:

7. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna säkerställer att regeringsformen ger tillräckligt skydd mot diskriminering baserad på ras, hudfärg, språk, religion, nationalitet och nationellt eller etniskt ursprung. Härvidlag vill ECRI uppmärksamma de svenska myndigheterna på sin allmänna policyrekommendation nr 7⁵. I synnerhet framhåller ECRI att författningen enligt denna allmänna policyrekommendation skall omfatta principen om jämlik behandling, ett åtagande från staten att främja jämlikhet samt individens rätt att vara fri från diskriminering på grund av ras, hudfärg, språk, religion, nationalitet och nationellt eller etniskt ursprung, och även att det får förekomma möjligheter att i lag införa undantag till principen om jämlik behandling, förutsatt att undantagen inte utgör diskriminering.

- Yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen

8. Sverige har två grundlagar som styr utövandet av yttrandefrihet i medierna, nämligen yttrandefrihetsgrundlagen, som gäller medier som radio, television och tekniska upptagningar, och tryckfrihetsförordningen, som gäller skriftligt material. Båda lagarna innehåller bestämmelser som förbjuder hatspråk och

² Regeringsformen 2:16 lyder: "Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas på grund av kön, om ej föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor[...]".

³ Dessa rättigheter är yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet, religionsfrihet, skydd mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtrolig meddelelse.

⁴ Se nedan under Mottagande av och status för utlänningar – Lag om särskild utlänningskontroll.

⁵ CRI (2003) 8: ECRI: allmänna policyrekommendation nr 7: Nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering.

som är motsvarigheter till bestämmelserna om rashets i straffrätten⁶. Om sådana brott begås i medier som faller inom grundlagarnas tillämpningsområde, beslutas åtal inte av allmän åklagare utan av Justitiekanslern, enligt ett särskilt förfarande. ECRI noterar att åtal för hatspråk enligt yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen är mycket ovanliga. Så rapporteras exempelvis att endast 9 (1,5%) av de ca 600 fall av hatspråk som anmäldes till Justitiekanslern mellan 1997 and 2001 kom upp i domstol⁷. Ideella organisationer har påpekat att denna restriktiva inställning till åtal enligt yttrandefrihetsgrundlagen och pressfrihetsförordningen har till följd att uttryckligt rasistiskt material lagligen kan spridas i Sverige över sådana medier som omfattas av de båda grundlagarna. I sin förra rapport noterade ECRI att de svenska myndigheterna i syfte att avhjälpa situationen planerade ändra tidsfristen för åtal för förseelser som begåtts över vissa medier. Sådana medier, som allmänt används av vit makt-rörelsen⁸, är tekniska upptagningar såsom musik-cd, som inte är märkta med publikationsdatum. ECRI noterar med tillfredsställelse att dessa ändringar har varit i kraft sedan 1 januari 2003. De svenska myndigheterna rapporterar att det visserligen förekommer fler undersökningar nu än före ändringen, men hittills verkar det inte som om de har lett till ökat antal fall av hatspråk som kommit upp inför domstol.

Rekommendationer:

9. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna säkerställer att hatspråk som sprids genom sådana medier som omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen motverkas effektivt. Härvidlag vill ECRI uppmärksamma de svenska myndigheterna på sin allmänna policyrekommendation nr 7, enligt vilken det bör finnas en bestämmelse i grundlagen som begränsar yttrandefriheten i avsikt att bekämpa rasism.

- Lagar om nationella minoriteter och användningen av minoritetsspråk

10. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle anstränga sig att sätta i praktiken de nationella minoriteternas rätt till modersmålsundervisning. Sedan ECRI:s förra rapport har de svenska myndigheterna tagit ett antal initiativ på området. Bland dem kan nämnas åtgärder för att göra kommunerna (som är de som är främst ansvariga för den praktiska implementeringen av rätten till modersmålsundervisning) mer medvetna om sitt ansvar på området. ECRI noterar även att Skolverket har givits särskilt ansvar att bevaka implementeringen av de nationella minoriteternas rätt till modersmålsundervisning, och att Myndigheten för skolutveckling för närvarande arbetar fram undervisningsmaterial på vissa nationella minoritetsspråk. ECRI noterar att det trots detta förekommer att barn som tillhör nationella minoriteter inte får tillgång till modersmålsundervisning, och att de olika kommunerna skiljer sig i detta avseende.

⁶ Se nedan under Bestämmelser i brottsbalken.

⁷ Detta kan jämföras med ca 1800 fall av hattal som anmäldes till allmänna åklagaren och 373 fall (eller 20,7%) som prövats i domstol under brottsbeteckningen rashets.

⁸ Se nedan under Rashat och trakasserier

11. Enligt läroplanen är skolorna ansvariga för att eleverna känner till de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. ECRI har emellertid fått rapport om att undervisningsmaterialet ofta inte innehåller sådan information och, mer allmänt, att det ofta i praktiken inte undervisas i dessa ämnen.

Rekommendationer:

12. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna att fortsätta med och intensifiera sina ansträngningar att garantera att de nationella minoriteterna över hela landet kan utnyttja sin rätt till modersmålsundervisning. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att alla skolor ger undervisning i de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

- **Lagar om svenskt medborgarskap**

13. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle sprida information om de sänkta villkoren för naturalisering som infördes genom lagen om svenskt medborgarskap 2001⁹. De svenska myndigheterna meddelar att de har utfört en omfattande informationskampanj om dessa nya villkor. De rapporterar att möjligheten att ha dubbelt medborgarskap i slutet av 2003 hade resulterat i över 10 000 nya medborgarskapsansökningar. ECRI noterar emellertid att motsvarande siffra för barn med uppfyllda hemvistkrav som hade anmält att de ville få svenskt medborgarskap var knappt 2 000.

Rekommendationer:

14. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna att fortsätta med sina ansträngningar att informera utlänningar om kraven för svenskt medborgarskap, och att undersöka orsakerna till att så få barn som uppfyller hemvistkraven utnyttjar sin rätt till svenskt medborgarskap.

Bestämmelser i brottsbalken

15. Som nämnts ovan finns det i den svenska brottsbalken bestämmelser som förbjuder rashets¹⁰. Visserligen ges varje år ett antal fällande domar enligt dessa bestämmelser, men rapporter från ideella organisationer visar att de inte står i relation till antalet förseelser eller deras allvarlighetsgrad. I sin förra rapport noterade ECRI att straffet för de allvarligaste fallen av rashets, exempelvis att en organisation ägnar sig åt omfattande spridning av rasistisk propaganda, skulle höjas. ECRI noterar med tillfredsställelse att de ökade straffen (fängelse på mellan sex månader och fyra år) trädde i kraft den 1 januari 2003. ECRI har emellertid erfarit att de nya bestämmelserna ännu inte tillämpats.

⁹ I lagen om svensk medborgarskap infördes möjligheten till dubbelt medborgarskap, och det gjordes lättare för barn att få svenskt medborgarskap genom anmälan efter fem års hemvist i Sverige.

¹⁰ Enligt brottsbalken 16:8 döms den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Se ovan under Bestämmelser i grundlagen och andra grundläggande bestämmelser - yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen.

16. I brottsbalken finns likaledes en bestämmelse som förbjuder rasdiskriminering i näringsverksamhet eller vid anordnandet av allmän sammankomst eller offentlig tillställning (16:9 brottsbalken). I sin förra rapport uttryckte ECRI oro över att det trots omfattande rapporter om vägrat tillträde till restauranger och diskriminering i butiker och på bostads-, fastighets- och kollektivtrafikområdet varje år anmäldes endast ett begränsat antal diskrimineringsfall, och att inte mer än ett par fall per år hade lett till fällande dom. ECRI noterar att ingen ändring inträffat på detta område sedan förra rapporten. Personer som hör till etniska minoriteter rapporteras fortfarande utsättas för diskriminering av privata företag. Av de 161 fall som granskades av Riksåklagaren under 2003 ledde emellertid endast ett till åtal. Av de 221 fall som granskades av Riksåklagaren under 2004 ledde sju till åtal. ECRI noterar emellertid att mer omfattande bestämmelser mot diskriminering har antagits i civilrätten sedan förra rapporten¹¹, vilket kan förbättra situationen i detta avseende.
17. Enligt brottsbalken 29:2.7 skall rasistiska inslag beaktas som försvårande omständighet vid bedömning av straffvärdet. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle säkerställa att domstolarna till fullo tillämpade denna bestämmelse. ECRI har visserligen upplysts om att domarna i praktiken tillämpar den, och att de då är tvungna att uppge detta när de avkunnar domen, men ECRI är inte på det klara över i vilken utsträckning den har tillämpats sedan ECRI:s förra rapport.
18. ECRI noterar att Riksåklagaren har kommit med nya riktlinjer för att förbättra hanterandet av hatbrott, däribland rashets, rasdiskriminering och brott med rasistiska inslag, bland annat genom förbättrat samarbete med polisen. Det rapporteras emellertid att dessa riktlinjer följs i mycket varierande utsträckning i de olika kommunerna.

Rekommendationer:

19. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna säkerställer att bestämmelserna om rashets, rasdiskriminering och brott med rasistiska inslag tillämpas i full utsträckning. Vidare rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna ser till att polisen, åklagarmyndigheten och domarna över hela landet görs fullt medvetna om behovet att ta alla sådana brott med allvar och att alla som arbetar inom rättssystemet får ordentlig utbildning i detta.
20. Som redan noterats av ECRI i förra rapporten finns i Sverige inget förbud mot att bilda eller ingå i en rasistorganisation. De svenska myndigheterna har framhållit att de befintliga lagarna mot rashets, rasdiskriminering och brott med rasistiska inslag (tillsammans med de allmänna bestämmelserna om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott) är tillräckliga för att göra rasistorganisationers handlingar straffbara. Som nämnt ovan noterar emellertid ECRI att tillämpandet av dessa bestämmelser medför svårigheter.

¹¹ Se nedan under Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser

Rekommendationer:

21. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna inför lagstiftning som kan användas för att lösa upp organisationer som främjar rasism, och att göra det straffbart att bilda eller leda en grupp som främjar rasism, att stödja en sådan grupp och att delta i dess aktiviteter. ECRI uppmärksammar de svenska myndigheterna på sin allmänna policyrekommendation nr 7, som innehåller vidare riktlinjer härvidlag.

Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser

22. I sin förra rapport noterade ECRI att de civilrättsliga bestämmelserna mot rasdiskriminering endast omfattade arbetslivet¹² och högre utbildning¹³ och rekommenderade att bestämmelserna skulle utsträckas till andra samhällsområden. ECRI noterar att lagstiftning för att genomföra EG-direktiven 43/2000 och 78/2000¹⁴ infördes i Sverige 2003. Denna lagstiftning, som har varit i kraft sedan 1 juli 2003, består av en ny lag, lagen om förbud mot diskriminering, och av ändringar av befintliga lagar som rör arbetslivet och högre utbildning. I lagen om förbud mot diskriminering utsträcks visserligen skyddet mot diskriminering till ett antal nya områden¹⁵, men ECRI noterar att den fortfarande inte omfattar annanutbildning än högre utbildning. De svenska myndigheterna har emellertid meddelat ECRI att man under 2005 avser att utsträcka lagen till att omfatta alla nivåer av utbildning.
23. I sin förra rapport noterade ECRI att en parlamentarisk utredning hade tillsatts för att granska diskrimineringslagstiftningen som helhet. Utredningen, som planeras lägga fram sina förslag den 1 juli 2005, överväger bland annat önskvärdheten av en sammanhållen lag som ger skydd mot diskriminering på olika grunder och i de flesta samhällssfärer, och frågan om positiv särbehandling skall tillåtas för att främja likabehandling av personer oberoende av ras och etniskt ursprung i arbetslivet.
24. ECRI noterar att anmälningar till DO (diskrimineringsombudsmannen¹⁶) som rör diskriminering i arbetslivet har fortsatt att stiga sedan ECRI:s förra rapport. En stigning på 14% i jämförelse med 2002 och på 27% i jämförelse med 2001 har registrerats. Siffrorna anses ändå bara utgöra en bråkdel av de faktiska fallen av diskriminering i arbetslivet. Härvidlag noterar ECRI att en av prioriteterna för DO är att bedriva uppsökande verksamhet i de delar av samhället som anses vara mest utsatta för rasdiskriminering. De flesta fall som anmälts till DO har gjorts upp genom förlikning, men en del har kommit upp i arbetsdomstolarna. ECRI noterar emellertid att alla utom ett fall avvisades under 2002. Det verkar som om det fortfarande finns hinder för ett verksamt genomförande av

¹² Lag om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet.

¹³ Lagen om likabehandling av studenter i högskolan.

¹⁴ Direktivet mot etnisk diskriminering 2000/43/EG och arbetslivsdirektivet 2000/78/EG

¹⁵ I lagen om förbud mot diskriminering (2003:307) ges skydd mot diskriminering diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder på följande områden: Arbetsmarknadspolitisk verksamhet, arbetsförmedling, Start eller bedrivande av näringsverksamhet, Yrkesutövning, medlemskap eller medverkan i en arbetstagarorganisation, arbetsgivarorganisation eller yrkesorganisation, tillhandahållande av varor, tjänster eller bostäder, insatser inom socialtjänsten eller andra bidragssystem, hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, arbetslöshetsförsäkring och andra försäkringar.

¹⁶ Se nedan under Specialiserade organ och andra institutioner.

diskrimineringslagstiftningen i arbetslivet. Så har ECRI exempelvis erfarit att klagande inte kommer in med sina fall i tid inför arbetsdomstolen, att DO:s befogenhet att göra undersökningar är begränsade, och att skadeståndsnivån är låg. Ideella organisationer har också rapporterat till ECRI att lagen förlorar i effektivitet genom den centrala roll som fackförbunden har i lagens genomförande¹⁷. ECRI noterar även att diskrimineringslagstiftningen fortfarande används mycket sällan beträffande högre utbildning, trots satsningar för att höja medvetandet bland studerande och på universiteten om dess existens och vad den innehåller.

Rekommendationer:

25. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna i deras ansträngningar att se till att gällande bestämmelser i civilrätten ger tillräckligt skydd mot diskriminering baserad på ras, hudfärg, språk, religion, nationalitet och nationellt och etniskt ursprung. ECRI rekommenderar att myndigheterna som led i sina strävanden tar hänsyn till ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 7, där detaljerade riktlinjer ges härvidlag. I enlighet med sin allmänna policyrekommendation rekommenderar ECRI i synnerhet att de svenska myndigheterna utsträcker sin diskrimineringslagstiftning till alla nivåer i utbildningen, gör det lagligt att vidta positiva åtgärder för att främja likabehandling av personer oberoende av bland annat ras och etniskt ursprung i alla samhällsområden, ålägger i lag offentliga myndigheter att främja jämlikhet och förhindra diskriminering i deras arbete och ser till att det finns verk samma, proportionerliga och avskräckande sanktioner att sättas in vid fall av diskriminering.
26. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna noga bevakar rättstillämpningen av diskrimineringslagstiftningen och vidtar alla nödvändiga åtgärder, däribland lagändringar, för att förbättra rättstillämpningen.

Rättsväsendet

27. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle bevaka situationen beträffande rasism och rasdiskriminering i rättssystemet. ECRI noterar med tillfredsställelse att de svenska myndigheterna anmodat de olika rättsorgan att utarbeta strategier mot rasism och rasdiskriminering. Det har emellertid rapporterats till ECRI att dessa strategier har visat en tendens att främst koncentrera sig på pågående insatser mot utövare av rasistiska aktiviteter snarare än på att undersöka och tackla diskriminering, däribland strukturell diskriminering inom organen själva. De svenska myndigheterna har emellertid framhållit att dessa strategier omfattar en rad åtgärder som syftar till att bekämpa diskriminering inom organen, såsom utbildnings- och informationsinsatser och attitydundersökningar bland personalen.
28. ECRI noterar att det som ett led i det pågående arbetet mot strukturell diskriminering pågår forskning vid Stockholms universitet om orsakerna till den oproportionerligt stora verkan av åtgärder inom rättsväsendet på personer med

¹⁷ Se nedan under Diskriminering på arbetsplatsen.

invandrarbakgrund, t.ex. i form av fällande dom vid förseelser eller intagning till sluten ungdomsvård.

Rekommendationer:

29. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna att förstärka sina ansträngningar att avslöja och åtgärda diskrimineringsmönster i rättssystemet. ECRI rekommenderar därför att de stöder forskning på området och att de bevakar tillämpningen av rättsorganens strategier mot rasism och rasdiskriminering.

Specialiserade organ och andra institutioner

- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)

30. ECRI noterar att DO:s kompetens, i enlighet med en rekommendation som gjordes i förra rapporten, har vidgats till att omfatta de diskrimineringsområden som avses i lagen om förbud mot diskriminering¹⁸. ECRI välkomnar även en trefaldig höjning av DO:s budget från 2003 till 2005. ECRI noterar emellertid att det fortfarande finns arbetsområden inom DO:s mandat som inte har kunnat behandlas i någon större grad.
31. ECRI noterar att den parlamentariska utredning som för närvarande granskar diskrimineringslagstiftningen¹⁹ i dess helhet även överväger möjligheten att kombinera de olika ombudsmänsfunktionerna som nu bevakar tillämpningen av olika diskrimineringslagar, däribland DO, till en enda institution, och att precisera denna institutions status och funktioner. Här vill ECRI framhålla att det i den allmänna policyrekommendationen nr 2²⁰, rekommenderas att man ser till att institutioner som den tilltänkta är oberoende och transparenta, och att det finns garantier för detta. ECRI understryker även att den allmänna policyrekommendationen nr 7 innehåller en rekommendation att kompetensen för de nationella specialiserade organen för bekämpande av rasism och rasdiskriminering omfattar hjälp till diskrimineringsoffer, undersökningsbefogenheter, rätten att inleda och delta i domstolsförhandlingar, övervakning av rättsväsendet och rådgivning till lagstiftande och verkställande organ, information om rasism och rasdiskriminering i samhället samt främjande av policy och praktik för säkerställande av likabehandling.

Rekommendationer:

32. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter att se till att DO får alla nödvändiga resurser för att effektivt utföra allt arbete som omfattas av mandatet.
33. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna inom ramen för den aktuella granskningen av mekanismerna för övervakning av diskrimineringslagstiftningen tar hänsyn till ECRI:s allmänna policyrekommendationer nr 2 och 7, i synnerhet vad beträffar de ovan framhållna områdena.

¹⁸ Se under Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser.

¹⁹ Se under Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser.

²⁰ CRI (97) 36: ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 2: Specialiserade organ för att bekämpa rasism, främlingshat, antisemitism och intolerans på nationell nivå.

- **Integrationsverket**

34. ECRI noterar att Integrationsverket, den centrala administrativa myndigheten för integrationsfrågor med övergripande ansvar för att se till att målen i integrationspolicyn anammas av de olika sektorerna i samhället, har omorganiserats sedan förra rapporten, och att verkets forsknings- och utvecklingsfunktioner har stärkts. Sedan ECRI:s förra rapport har verket alltmer inriktat sig på diskriminering som del av sitt arbete med integration. Detta återspeglas också i den finansiering och det stöd som verket ger centret mot rasism och till lokala antidiskrimineringsbyråer²¹. ECRI välkomnar den ökade uppmärksamheten som verket visar diskrimineringsfrågor, men samtidigt har det visat sig att klarare gränser måste dras upp mellan verkets och DO:s respektive ansvarsområden.

- **Rådet för etnisk jämlikhet och integration**

35. Rådet för etnisk jämlikhet och integration, som består av företrädare för regeringen, organisationer som slår vakt om invandrares intressen, andra ideella organisationer, religiösa samfund och arbetsmarknadens parter, är ett rådgivande organ för regeringen i integrationsfrågor. Många har ifrågasatt hur effektivt detta organ har varit hittills, och ECRI noterar att man överväger att omorganisera medlemskapet i organet.

- **Lokala antidiskrimineringsbyråer**

36. I Sverige finns 13 antidiskrimineringsbyråer. Dessa byråer, som har inrättats på initiativ från lokala ideella organisationer, ger råd och hjälp till diskrimineringsoffer. ECRI noterar med tillfredsställelse att finansieringen från de svenska myndigheterna till dessa byråer har höjts. ECRI noterar även att DO tillhandahåller utbildning till dessa byråer för att förbättra deras kunskaper i diskrimineringslagstiftningen.

- **Centret mot rasism**

37. ECRI noterar att Centret mot rasism grundades 2003 och invigdes i mars 2004. Centret, som är en i stort sett statsfinansierad oberoende paraplyorganisation med en bas på över hundra ideella organisationer, arbetar med rasdiskriminering, har som huvudsakliga uppgifter att samla in, utveckla och sprida kunskap om rasism och diskriminering och att bidra till att forma den allmänna opinionen i dessa frågor.

Rekommendationer:

38. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att ansvarsområdena för de olika institutionerna på central nivå i diskrimineringsfrågor är klar preciserade, för att maximera deras effektivitet.
39. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att Rådet för etnisk jämlikhet och integration ger personer med invandrarbakgrund möjlighet att göra ett meningsfullt bidrag till regeringens policies om

²¹ Se nedan.

integration.

Utbildning och information

40. Som nämns nedan²², har sedan ECRI:s förra rapport mer uppmärksamhet ägnats i Sverige åt att förstå och sprida kunskap av olika former av rasdiskriminering. ECRI noterar att de svenska myndigheterna har försett DO och andra ombudsmän med medel för att utföra en kampanj för att höja medvetandet om den nya diskrimineringslagstiftningen. ECRI noterar även att den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna 2002-2004, som har som en av sina prioriterade frågor skydd mot rasism, främlingshat och rasdiskriminering, för närvarande utvärderas, och att en ny handlingsplan för de mänskliga rättigheterna är under utarbetning.
41. I sin förra rapport noterade ECRI att rasistiska ideologier hade stor utbredning bland skolelever, i synnerhet genom propaganda som spreds av medlemmar av extremiströrelser²³, och rekommenderade att de svenska myndigheterna skulle ta fram och sprida material om rasism och rasdiskriminering och ge information om olika minoritetsgrupper som bor i Sverige och om deras historia och kultur. ECRI välkomnar att Forum för levande historia har inrättats som en permanent myndighet med uppgift att främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter, med utgångspunkt från judeförintelsen. Arbetet i forumet måste nå ut till barn och ungdom och även vuxna som arbetar med barn och ungdom. ECRI noterar emellertid att utbildning i de mänskliga rättigheterna inte är obligatoriskt i den svenska skolan, men enligt de svenska myndigheterna ges sådan utbildning i ett antal skolor.
42. ECRI noterar att Forum för levande historia och Brottsförebyggande rådet i oktober 2004 publicerade resultatet av en omfattande undersökning från hela Sverige bland skolelever mellan 14 och 18 år, angående deras inställning till bland annat rasism, antisemitism och islamofobi, och deras sårbarhet för och deltagande i sådana företeelser. ECRI noterar att undersökningsresultaten visar att de allra största delen av ungdomarna uttryckte en positiv inställning till olika minoritetsgrupper, och att 1,7% av eleverna, så gott som uteslutande svenskfödda, var ytterst intoleranta. Studien visade att 14% av barnen någon gång under de senaste tolv månaderna hade blivit retade för sitt etniska ursprung. 40% av dessa var barn som var födda utomlands och hade föräldrar som var födda utomlands, medan 9% var barn med helt svensk bakgrund. Enligt studien uppgav ca 7% av barnen att de hade kommit i kontakt med material från någon rasistisk extremistorganisation.

Rekommendationer:

43. ECRI uppmanar de svenska myndigheterna att fortsätta med och intensifiera sina ansträngningar att höja medvetandet hos allmänheten och olika målgrupper om frågor som har att göra med rasdiskriminering, däribland medvetandet om det rättsliga ramverk som existerar mot diskriminering. ECRI rekommenderar att rasism och rasdiskriminering ges hög profil i den handlingsplan för mänskliga rättigheter som är under

²² Integrationspolicies och kampen mot rasdiskriminering

²³ Rasistiskt våld och trakasserier

utarbetning.

44. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter med sina ansträngningar att motverka alla former av rasism bland skolelever. Härvidlag rekommenderar ECRI att de utbildning i de mänskliga rättigheterna görs till ett obligatoriskt ämne i alla skolor i Sverige. Likaledes rekommenderar ECRI att resultaten från undersökningen om rasism, antisemitism och islamofobi bland skolbarn används till att utarbeta riktade policysvar från olika centrala och lokala enheter som är ansvariga för att tackla dessa frågor på sina respektive kompetensområden.

Mottagande av personer som inte är svenska medborgare och deras ställning

45. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle se till att den till synes stigande tendensen till skärpt asylpolitik inte ledde till ett urholkande av asylsökandes rätt att få sin ansökan bedömd på ett uttömmande och rättvist sätt. De svenska myndigheterna har understrukt att asylpolitiken inte har skärpts. Som illustration framhåller de att ett förslag förbereds att ge fullständig flyktingstatus till personer som hyser en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning, och inte, som nu, subsidiärt skydd. De svenska myndigheterna understryker emellertid även att man måste möta de utmaningar som tillkommit i samband med nya företeelser såsom allt större antal asylsökande som kommer till Sverige utan dokument (för närvarande omkring 90%), ändringar i de asylsökandes ursprungsland och problemet med människohandel. De framhåller också att antalet personer som söker asyl per år i Sverige länge ökat stadigt, men att man för första gången kunnat konstatera en liten minskning under 2003/2004. Från ideella organisationers håll påstås emellertid att det har varit en tendens mot mer restriktiv asylpolitik och asylpraxis i Sverige.
46. I sin förra rapport noterade ECRI att uppgiften att granska överklaganden i asylärenden skulle överflyttas till förvaltningsdomstolarna. Då hanterades de av ett administrativt organ, Utlänningsnämnden. ECRI noterar att denna överflyttning ännu inte skett. De svenska myndigheterna har emellertid rapporterat till ECRI att man planerar lägga fram ett lagförslag om detta under våren 2005. De svenska myndigheterna har förklarat att det för detta även kommer att krävas en revision av asyllagstiftningen. Som del av denna revision avser de svenska myndigheterna att ändra reglerna, enligt vilka en asylsökande som har fått ett slutgiltigt avslag kan lämna in nya ansökningar om nya ännu ej prövade omständigheter tillkommit i fallet. I sammanhanget har de svenska myndigheterna understrukt nödvändigheten av att asylsökanden inte tillbringar alltför lång tid i Sverige innan de blir avvisade och att de inte inges falska förhoppningar. ECRI noterar emellertid att ett betydande antal asylsökande vid det stadiet får sin ansökan bifallen.

Rekommendationer:

47. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna utför sin planerade ändring att ge ansvar för granskning av överklaganden i asylärenden till förvaltningsdomstolarna. Härvidlag rekommenderar ECRI att myndigheterna ser till att den expertis som för närvarande finns på Utlänningsnämnden efter behov överförs till personal på

förvaltningsdomstolarna. ECRI rekommenderar att man behåller möjligheten att få en ansökan omgranskad när nya omständigheter föreligger.

48. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle se över policy och praxis beträffande verkställighet av avvisningsbeslut, särskilt med tanke på den så kallade non-refoulement-principen (att flyktingar inte avvisas till ett land där de riskerar förföljelse). Det har konstaterats från ideella organisationers håll att man, särskilt sedan 11 september 2001, inte längre håller sig så strängt till denna princip och till de förpliktelser som följer av artikel 3 i "Europakonventionen", som innefattar ett absolut förbud mot att avvisa en person till ett land där han eller hon kan utsättas för tortyr eller inhuman eller förnedrande behandling. Ett särskilt fall, som har fått stor nationell och internationell uppmärksamhet, rör avvisningen i december 2001 av två egyptiska asylsökande som misstänktes vara inblandade i terrorism och utgöra ett hot mot rikets säkerhet. Mer allmänt har det noterats att lagen om särskild utlänningskontroll²⁴ ger svenska staten betydande makt beträffande avvisning av misstänkta individer. I vissa fall har också ifrågasatts om avvisningen av romer till Serbien och Montenegro har skett i överensstämmelse med non-refoulement-principen. I sin förra rapport noterade ECRI att vissa personer hade avvisats till länder som de inte kände till, på grund av svårigheter med att fastställa deras nationalitet. ECRI noterar att det enligt Utlänningslagen sedan juli 2004 endast är tillåtet att avvisa personer till ett land som är angivet på avvisningsbeslutet. Detta efter ett förslag från en utredning som tillsatts av regeringen för att granska lagstiftning och praxis vid verkställighet av avvisningsbeslut. Vad beträffar överdriven användning av våld under avvisningar, en annan fråga som togs upp av ECRI i den förra rapporten, noterar ECRI att nämnda utredning har lyft fram behovet av att eskortpersonal på verkställighetsresår ges mer detaljerade riktlinjer.
49. ECRI noterar att asylsökande kan få sin ansökan avslagen eller bli avvisad vid uppenbart ogrundad ansökan eller enligt begreppet säkert tredjeland. Asylsökande kan överklaga beslutet att förkasta ansökan. Ett sådan överklagande har emellertid inte en uppskjutande verkan på verkställandet av avvisningsbeslutet.

Rekommendationer:

50. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att ingen kan tvångsvis avvisas till sitt ursprungsland i strid mot non-refoulement-principen och artikel 3 i "Europakonventionen". ECRI rekommenderar därför i synnerhet att de svenska myndigheterna granskar bestämmelserna för påskyndad asylprocedur, särskilt beträffande möjligheten att överklaga med uppskjutande verkan på avvisningsbeslutet. Likaledes rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna ser till att tjänstemän som är ansvariga för att verkställa avvisningar får ingående utbildning och ges detaljerade riktlinjer om sina åligganden och vilka metoder de kan använda.

²⁴ Se nedan under Mottagande av och status för utlännningar – Lag om särskild utlänningskontroll.

51. Asylsökande kan tas i förvar i Sverige om identiteten är oklar, eller i väntan på avvísning, om myndigheterna tror att det finns risk att de avviker. Det har emellertid rapporterats till ECRI att förvar i praktiken ibland används som ett sätt att avskräcka från att söka asyl. Förvarsbeslut är öppna för granskning. ECRI noterar emellertid att det inte finns någon tidsgräns för förvar, utom när det gäller barn. Antalet förvarslokaler och antalet personer som hålls i förvar har ökat sedan ECRI:s förra rapport. De svenska myndigheterna rapporterar att denna situation avspeglar en ökning av det totala antalet asylansökningar och av andelen dokumentlösa asylsökande. ECRI noterar att den ökade tillgången på förvarslokaler visserligen medför att asylsökande inte behöver vistas tillsammans med brottslingar, men noterar att det påstås att asylsökande ändå ibland tas i fängsligt förvar.

Rekommendationer:

52. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att asylsökande endast tas i förvar när det är absolut nödvändigt, och att alternativa övervakningssätt i möjligaste mån används i stället. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att asylsökande inte hålls i fängsligt förvar.

53. ECRI välkomnar att barn som söker asyl har rätt till skolgång, även på sitt modersmål. ECRI noterar emellertid att dessa barns skolgång enligt rapporter inte ges tillräckligt finansiering, och att dessa rättigheter ibland därför bara kan utnyttjas i begränsad utsträckning. ECRI noterar även att barn utan legal status i praktiken inte har tillgång till skolgång. ECRI har erfarenhet att de långa väntetiderna på uppehållstillstånd har ansträngt den mentala hälsan för ett stigande antal barn i asylsökande familjer i så hög grad att de har behövt tas in på sjukhus. ECRI noterar att de svenska myndigheterna har tillsatt en nationell sambandsman till att utreda frågan. Efter att ha fått rapporter om att barn som sökt skydd eller asyl försvunnit från sitt boende, rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle ge högsta prioritet åt situationen med dessa barn. För närvarande har de gode män som de fått sig tilldelade endast ansvar för barnen ekonomiska situation. ECRI noterar emellertid att de svenska myndigheterna planerar lägga fram ett lagförslag i riksdagen som skulle utsträcka godmanskapet för ensamkommande barn till alla frågor som rör dem, även deras boende. Det har också föreslagits från flera håll att mottagandet och vården av dessa barn, som för närvarande sköts av Migrationsverket, borde tas över av de sociala myndigheterna i kommunerna i fråga.

Rekommendationer:

54. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter och intensifierar sina ansträngningar att se till att asylsökandes rätt till skolgång respekteras i praktiken. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna att se till att barn utan legal status inte går miste om sin rätt till skolgång.
55. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna utsträcker godmanskapet för ensamkommande barn så att det bättre uppfyller barnens behov och i synnerhet förhindrar att de försvinner.

56. ECRI noterade i sin förra rapport att asylsökande som inte deltog i organiserad verksamhet och svenskundervisning riskerade att få sitt bidrag sänkt. Sedan dess har det också blivit möjligt att sänka det dagliga bidraget till asylsökande som inte samarbetar vid fastställandet av hans eller hennes identitet. ECRI noterar även att de svenska myndigheterna för närvarande överväger att bevilja endast tillfälligt uppehållstillstånd, som inte omfattar återföreningsrätt för familjer, till alla kategorier asylsökande som tillåts stanna i Sverige och inte kan bevisa sin identitet på ett godtagbart sätt. ECRI noterar vidare att böter har införts för transportföretag som transporterar passagerare utan giltiga dokument och/eller tillstånd som krävs för att komma in i Sverige.
57. Kommuner kan vägra att driva mottagningsförläggningar för asylsökare. Det har rapporterats att kommuner, särskilt i södra Sverige, är alltmer motvilliga att ta emot och erbjuda boende till asylsökare. Det har rapporterats att denna attityd är kopplad till det faktum att kommunerna anser att de inte får tillräcklig ekonomisk ersättning från staten för de tjänster de erbjuder asylsökande, men också till den uppfattningen att de asylsökande inte har genuina skyddsbehov.
58. Omkring 20% av de sökande vars ansökan om asyl eller andra skyddsbehov granskades under 2002 och 2003 fick positivt svar. ECRI noterar emellertid att endast 1,1% under 2002 och 2,3% under 2003 erkändes fullständig flyktingstatus. I september 2004 tillsatte svenska regeringen en särskild utredare för att granska frågan närmare.

Rekommendationer:

59. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att nödställda asylsökande inte är utblottade. ECRI rekommenderar vidare att de svenska myndigheterna gör sitt yttersta för att undvika att eventuell lagstiftning mot transportföretag resulterar i att asylsökare löper större risk att vägras möjlighet att sätta sig i säkerhet eller hindras i att utöva sin rätt att söka skydd. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna vidtar åtgärder för att se till att asylsökande tas emot bättre i kommunerna.
60. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att de personer som har rätt till fullständig flyktingstatus beviljas sådan.

- Lagen om särskild utlänningskontroll

61. Som noterats ovan har regeringen enligt lagen om särskild utlänningskontroll rätt att utvisa en utlänning, även en som lagligen vistas i Sverige, av nationella säkerhetsskäl, eller om det finns anledning att misstänka att personen i fråga kommer att begå eller medverka i brott som innefattar våld eller tvång för politiska syften. Enligt bestämmelserna får personen i fråga inte tillgång till den information som låg till grund för utvisningsbeslutet, och har ingen möjlighet att överklaga beslutet. Det har framhållits att dessa bestämmelser riskerar att strida mot artiklarna 3, 6 och 13 i "Europakonventionen". De svenska myndigheterna rapporterar att dessa bestämmelser ytterst sällan tillämpas, och kom aldrig till användning under 2003.
62. I sin förra rapport noterade ECRI att svenska polisen enligt bestämmelserna i lagen om särskild utlänningskontroll under vissa förhållanden fick använda

hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning för att hålla utlänningar under bevakning. ECRI noterade att för att en lag som gäller endast för utlänningar inte skall anses som diskriminerande måste den ha ett objektiva och skäligt berättigande. Det rekommenderas därför att nödvändigheten av denna lag och den praktiska tillämpningen av den bör hållas under noga granskning av de svenska myndigheterna. ECRI är inte medvetet om några utvecklingar på området.

Rekommendationer:

63. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att förfaranden som leder till utvisning omges av lämpliga säkerhetsmekanismer, däribland rätt att överklaga inför en rättsinstans. Det rekommenderas att de svenska myndigheterna inför nödvändiga ändringar på rätts- och policyområdena, för att se till att artikel 2 och 13 i ECHR respekteras beträffande personer som anser utgöra en risk för den nationella säkerheten.
64. ECRI vill uppmärksamma de svenska myndigheterna på sin allmänna policyrekommendation nr 8²⁵, där Europarådets medlemsstater rekommenderas att granska lagar och förordningar som antagits i samband med kampen mot terrorism för att se till att de inte utgör direkt eller indirekt diskriminering av personer eller grupper av personer, i synnerhet på grund av ras, hudfärg, språk, religion eller nationellt eller etniskt ursprung, och att de upphäver sådan eventuell lagstiftning.
65. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att eventuell lag som gäller endast för utlänningar har ett objektivt och skäligt berättigande. Härvidlag rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna granskar bestämmelserna i lagen om särskild utlänningskontroll, för att se till att utlänningar inte diskrimineras i dem.

Tillgång till allmänna tjänster

- Utbildning

66. Som redan noterats i ECRI:s förra rapport är det svenska skolsystemet ytterst decentraliserat. Skolledningen lyder under kommunen, medan de individuella skolorna är ansvariga för att de målsättningar som satts upp på nationell och lokal nivå uppnås. Det har framhållits att denna decentralisering har gett ett mönster av mycket skiftande efterlevnad med nationella standarder i olika skolor och kommuner, och detta även på de områden som omfattas av ECRI:s mandat. Så rapporteras exempelvis att ett antal skolor gör omfattande satsningar för att främja jämlikhet mellan elever oberoende av ras eller etniskt ursprung, medan andra skolor, däribland skolor där extremistgrupper aktivt försöker rekrytera nya medlemmar eller sympatisörer, rapporteras ligga efter. ECRI noterar att de svenska myndigheterna under 2003 införde ett program enligt vilket alla skolor och kommuner skulle rapportera om kvaliteten på den undervisning som gavs i skolorna, och att kvalitetsindikatorer införts för undervisningen på förskolor och skolor och i vuxenundervisningen. ECRI noterar att det föreslagits att dessa indikatorer även bör avse aspekter som demokratiska värden, jämlikhet mellan könen, kränkande behandling och mobbning.

²⁵ CRI (2004) 26: ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 8 om att bekämpa rasism i kampen mot terrorism

67. I sin förra rapport noterade ECRI att de facto boendesegregeringen hade lett till situationer där så gott som samtliga elever i skolor i vissa områden hade invandrarbakgrund, talade svenska som andraspråk och hade lite kontakt med majoritetsgruppen. ECRI noterar att de svenska myndigheterna har vidtagit åtgärder för att förbättra skolresultaten hos elever som går i skola i segregerade områden.
68. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle ta itu med frågan om rasistiska trakasserier och mobbning i skolorna. ECRI noterar att den nyligen publicerade undersökningen om skolbarns inställning till bland annat rasism, antisemitism och islamofobi²⁶ visar att rasistiska kränkningar och trakasserier är ganska utbredda företeelser. ECRI noterar att Myndigheten för skolutveckling har utarbetat och spridit goda exempel på insatser mot mobbning och kränkande behandling i skolorna, och att Skolverket har satt upp riktlinjer i dessa frågor. ECRI har också erfarit att man just nu dryftar ett förslag riktat till att hålla skolorna ekonomiskt ansvariga för att inte vidta åtgärder för att motverka rasistiska trakasserier och annan kränkande behandling.

Rekommendationer:

69. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter och intensifierar sina ansträngningar att tackla de problem som barn med invandrarbakgrund möter i utövandet av sin rätt till utbildning på samma villkor som andra barn. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att de nationella skolstandarderna på de områden som omfattas av ECRI:s mandat genomdrivs i alla skolor över hela Sverige. Härvidlag uppmuntrar ECRI de svenska myndigheterna att ställa upp specifika mål och indikatorer för att mäta framstegen mot att uppnå jämlikhet mellan elever oberoende av ras och etniskt ursprung.
70. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna i deras ansträngningar att förbättra skolresultaten hos elever som går i skola i segregerade områden. ECRI rekommenderar emellertid att mer uppmärksamhet ägnas åt åtgärder att desegregera skolorna, däribland åtgärder som syftar till att desegregera bostadsområden.
71. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter med och identifierar sina ansträngningar med att bekämpa rasistisk mobbning och kränkning i skolorna.

- Bostäder

72. I sin förra rapport noterade ECRI att det i vissa bostadsområden i Sverige bodde nästan uteslutande personer med invandrarbakgrund. ECRI noterar att de facto boendesegregering fortfarande oroar organisationer som är aktiva inom kampen mot rasism och intolerans i Sverige. ECRI noterar att de svenska myndigheterna under de senaste sex åren drivit policies, främst med hjälp av lokala utvecklingsavtal²⁷, för att göra slut på social och etnisk segregation i

²⁶ Se ovan under Utbildning och information

²⁷ Lokala utvecklingsavtal är avtal som ingås av staten och separata kommuner och antas av regeringen. Dessa avtal reglerar statens och kommunens uppgifter, sätter upp mål och utvärderingsförfaranden och

storstadsområden och främja jämlika boendevillkor för personer som bor i städer. Det har rapporterats att dessa avtal har gett betydande positiva resultat i form av förbättrade boendeförhållanden och stärkt sammanhållning hos invånarna i segregerade områden. Emellertid har noterats att avtalens inverkan på de strukturer och mekanismer som skapar och bevarar segregation har varit minimala. Vissa forskare har ifrågasatt huruvida tvärsektoral utvecklingsprogram som syftar till utveckling för specifika geografiska områden och för invånarna i dem som individer överhuvudtaget kan ha någon verkan på dessa strukturer och mekanismer, och vissa forskare har uttalat sig för ett mer globalt riksomfattande angreppssätt för att motverka boendesegregation. Härvidlag har det även noterats att själva begreppet segregerade bostadsområden bör omvärderas med tanke på att sådana områden visserligen främst bebos av personer med invandrarbakgrund, men att de samtidigt för samman personer av olika kulturer och ursprung och man därmed där finner en grad av mångfald som saknas i områden där det främst bor personer ur majoritetsbefolkningen. ECRI observerar att Boverket har fått i uppgift för 2005 att använda erfarenheten från de lokala utvecklingsavtalen till att utveckla instrument inom systemet för fysisk planering för att bekämpa boendesegregation.

Rekommendationer:

73. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna i deras strävanden att bekämpa de facto boendesegregation. Härvidlag rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna, vid sidan av åtgärder för att förbättra boendet för invånarna i områden där det bor främst personer med invandrarbakgrund, även överväger åtgärder att desegregera dessa områden.

- Tillträde till platser öppna för allmänheten

74. Som nämnts ovan²⁸, rapporteras att etniska minoritetsgrupper, i synnerhet svarta afrikaner, fortfarande möter diskriminering i fråga om tillträde till platser öppna för allmänheten såsom barer och restauranger. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle använda sig av bestämmelser för beviljande och indragning av utskänkningstillstånd för att bekämpa diskriminerande handlingar. ECRI noterar att Fokhälsainstitutet sedan den förra rapporten har vidtagit åtgärder för att göra restauratörer medvetna om att de riskerar att få sin licens indragen om det visar sig att de har brutit mot bestämmelserna i brottsbalken om olaga diskriminering²⁹. Licensen kan också dras in om en licensinnehavare befunnits ha brutit mot antidiskrimineringsbestämmelserna i civilrätten.

anger hur de överenskomna åtgärderna skall finansieras. Till avtalen hör bilagor med lokala handlingsplaner, som tagits fram av invånarna och olika lokala grupper.

²⁸ Bestämmelser i brottsbalken

²⁹ Se ovan under Bestämmelser i brottsbalken.

Rekommendationer:

75. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna behandlar problemet med rasdiskriminering i form av vägrat tillträde till platser öppna för allmänheten såsom barer och restauranger. I detta syfte rekommenderar ECRI att man till fullo utnyttjar existerande antidiskrimineringsbestämmelser i brotts- och civilrätten. ECRI rekommenderar även att de svenska myndigheterna i kampen mot diskriminering använder sig fullt ut av bestämmelser som rör beviljande och indragning av utskänkningstillstånd. ECRI rekommenderar vidare att de svenska myndigheterna ökar sina strävanden att höja medvetenheten hos personer som arbetar inom nöjesbranschen om behovet av att bekämpa rasism och rasdiskriminering.

- **Andra områden**

76. ECRI noterar att sannolikheten att barn med invandrarbakgrund omhändertas av samhället rapporteras vara avsevärd högre än för andra barn (mer än dubbelt så hög för barn under tolv år och mer än tre gånger så hög för barn mellan tretton och arton år).

Rekommendationer:

77. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna beställer forskning om och tar itu med denna oproportionerligt stora förekomst av barn med invandrarbakgrund bland barn som omhändertas.

Utsatta grupper- **Den romska folkgruppen**

78. De romska folkgrupperna i Sverige rapporteras fortfarande utsättas för orättvis behandling och diskriminering på de dika startet sammanhängande områden som lyftes fram i ECRI:s förra rapport. Denna del av den svenska befolkningen rapporteras fortfarande utsättas för klar boendediskriminering, trakasserier från grannar, vägrat tillträde till platser öppna för allmänheten såsom restauranger och butiker och diskriminering på arbetsmarknaden. Höga frånvarosiffror i skolan och stor procent avbrutna studier, liksom begränsat utnyttjande i praktiken av rätten till undervisning i modersmålet är andra områden som har lyfts fram. ECRI noterar vidare att samhället i allmänhet men även myndigheterna rapporteras ha begränsade kunskaper om romerna, deras situation och orsakerna till denna situation. Å andra sidan har en lång historia av diskriminering bidragit till att många romer inte har förtroende för myndigheterna. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle vidareutveckla strategier för att förbättra romernas situation i Sverige. ECRI noterar att DO sedan dess har genomfört ett projekt om romerna som har resulterat i konkreta förslag till handling som lämnats till de svenska myndigheterna. Som resultat av den processen noterar ECRI med tillfredsställelse bland annat att DO kommer att få riktade medel för att fortsätta sitt arbete om romerna. Detta arbete kommer inte bara att inrikta sig på individuella fall av diskriminering utan också på strukturell diskriminering. ECRI har även erfarit att Myndigheten för skolutveckling kommer att specifikt fokusera

på att stödja romernas och andra nationella minoriteters ställning inom undervisningen, och att Barnombudsmannen kommer att bedöma situationen för romabarn i Sverige i ljuset av de standarder som ställs upp i Barnkonventionen. De svenska myndigheterna har även rapporterat att de planerar utföra en informationskampanj om situationen för unga romer i Sverige.

Rekommendationer:

79. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter och intensifierar sina åtgärder för att förbättra situationen för romerna i Sverige och bekämpa och förhindra rasism och rasdiskriminering mot denna del av den svenska befolkningen. ECRI riktar än en gång de svenska myndigheternas uppmärksamhet på sin allmänna policyrekommendation nr 3³⁰, där förslag läggs fram till en rad rätts- och policyåtgärder som regeringarna kan vidta i detta syfte. ECRI framhåller i synnerhet sin rekommendation att utveckla institutionella strukturer som främjar en aktiv roll och aktivt deltagande från romernas/zigenarnas sida i beslutsprocessen genom nationella, regionala och lokala samrådsmekanismer, där begreppet partnerskap på jämlik grund prioriteras.

- De muslimska folkgrupperna

80. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle bevaka situationen beträffande islamofobi. ECRI noterar att officiella siffror över hatbrott inte gör någon åtskillnad mellan islamofobiska hatbrott och andra typer av hatbrott. ECRI har emellertid erfarit att företeelsen inte har ökat märkbart efter stigningen i islamofobi i Sverige efter händelserna den 11 September 2001. Sedan ECRI:s förra rapport har de svenska myndigheterna intensifierat sina ansträngningar att hjälpa ungdomar, särskilt flickor, som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. ECRI välkomnar att ansträngningar görs att hjälpa personer som riskerar att utsättas för denna typ av våld, men noterar att de flera rapportörer är överens om att sättet som dessa frågor tas upp på i den allmänna debatten och i medierna har ytterligare bidragit till ett klimat där muslimer blir föremål för generaliseringar och stereotyper.

Rekommendationer:

81. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna vidtar åtgärder för att effektivt bekämpa och förhindra rasism och diskriminering av muslimer. Härvidlag riktar ECRI de svenska myndigheternas uppmärksamhet på sin allmänna policyrekommendation nr 5, där förslag läggs fram till en rad rätts- och policyåtgärder som regeringarna kan vidta i detta syfte. Likaledes rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna gör sitt yttersta för att undvika att eventuella åtgärder som tas för att hjälpa personer som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld får som resultat att det uppkommer generaliseringar och stereotyper om medlemmar av de muslimska folkgrupperna.

³⁰ CRI (98) 29: ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 3: Bekämpa rasism och intolerans mot romer/zigenare, Europakommissionen mot rasism och intolerans

- **De judiska folkgrupperna**

82. I sin förra rapport rekommenderade ECRI de svenska myndigheterna att vidareutveckla initiativ för att bekämpa antisemitism, däribland initiativ för att höja medvetenheten om nazistbrott och den judiska förintelsen. ECRI noterar att arbetet har fortsatt på dessa områden sedan den förra rapporten, särskilt genom forumet Levande historia³¹. Det rapporteras emellertid att omfattningen av insatserna mot antisemitism varierar mycket mellan olika skolor och kommuner. Ideella organisationer utför även arbete i skolorna med elever och lärare för att göra dem bättre rustade att bekämpa och reagera på uttryck av antisemitism. Officiell statistik visar att antisemitiska hatbrott steg något under 2002, för att sedan sjunka något under 2003. Antisemitisk propaganda, särskilt sådan som sprids över Internet, rapporteras emellertid ha ökat avsevärt och inte ha bemötts effektivt av de svenska myndigheterna. Det finns också rapporter om att den politiska ledningen har varit mindre angelägen och mindre uttalad i sin identifikation och sitt fördömande av antisemitism än andra former av rasism.

Rekommendationer:

83. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter med och intensifierar sina ansträngningar att bekämpa alla uttryck för antisemitism, bland annat genom initiativ inom utbildningen. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna vidtar åtgärder för att bekämpa antisemitisk propaganda som sprids över Internet. Mer allmänt riktar ECRI myndigheternas uppmärksamhet på sin allmänna policyrekommendation nr 9, där en serie åtgärder föreslås för att bekämpa antisemitism.

- **De samiska folkgrupperna**

84. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle stärka sina strävanden att lösa konflikterna mellan samebefolkningen, som har rätt att använda mark i samband med renskötsel i traditionella områden, och å andra sidan markägarna. ECRI noterar att en gränsdragningskommission som tillsattes i januari 2002 för att fastställa omfattningen av den mark där samerna har renskötselrätt kommer att lägga fram sina resultat i december 2004. ECRI noterar också att en jakt- och fiskerättsutredning tillsattes i april 2003 för att klargöra omfattningen av samernas jakt- och fiskerättigheter och hur dessa resurser bör administreras. Resultaten av utredningen förväntas komma ut i december 2005. De svenska myndigheterna meddelar att de avser ratificera ILO-konventionen 169, när resultaten av dessa utredningar väl har analyserats. Det har noterats att det är nödvändigt att ytterligare stärka samernas inflytande på besluten beträffande användning av naturtillgångar, däribland skogsbruk, turism och gruvdrift, som påverkar deras traditionella näringar. Arbeta rapporteras pågå för att förbättra samernas delaktighet i dessa beslut, bland annat genom att överföra vissa administrativa arbetsuppgifter från länsstyrelserna och jordbruksverket till sametinget.

³¹ Se under Utbildning och information

85. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att den svenska majoritetsbefolkningens kunskaper om samerna skulle stärkas. ECRI noterar att den informationskampanj som startades 2000 nu är inne på sitt sista år, och att den under 2004 riktade sig till 16-åriga elever i skolorna över hela Sverige. Den allmänna uppfattningen är att kampanjen var värdefull. De svenska myndigheterna påpekar att en undersökning som lades fram 2004 visade att inställningen till samerna var i allmänhet positiv, men också att kunskaperna om samefolket hos allmänheten behöver stärkas. Härvidlag har ECRI erfarit att de svenska myndigheterna planerar lansera en nationell handlingsplan om samerna och samekulturen, och att sametinget är i färd med att inrätta ett nationellt informationscentrum för samefrågor.
86. ECRI noterade i sin förra rapport att modersmålsundervisning för samebarn inte alltid erbjöds utanför de fyra nordligaste kommunerna i Sverige, och rekommenderade att de svenska myndigheterna skulle bevaka och revidera tillgången till modersmålsundervisning för samebarn. Enlig rapporter är det fortfarande allvarig brist på lärare som kan tillhandahålla sådan undervisning. De svenska myndigheterna rapporterar att de har finansierat en högskolekurs för att åtgärda situationen.

Rekommendationer:

87. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter att arbeta för att lösa frågorna runt samernas markrättigheter, och att de ökar samernas delaktighet och inflytande i beslutfattandet i frågor som rör dem i allmänhet och i synnerhet markutnyttjandet i deras traditionella områden. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter att förbättra kunskaperna hos allmänheten om samefolket och deras kultur. ECRI rekommenderar att myndigheterna intensifierar arbetet på att se till att samebarn kan utnyttja i praktiken sin rätt till modersmålsundervisning, särskilt genom utbildning av lärare.

- Invandrarkvinnor

88. I sin förra rapport noterade ECRI att kvinnor som kommit till Sverige för att gifta sig med svenska medborgare och sedan utsattes för våld och övergrepp från sina män var särskilt sårbara på grund av att de endast hade rätt att söka om permanent uppehållstillstånd efter två års samboende. ECRI noterar att detta tvåårskrav nu kan åsidosättas. De svenska myndigheterna rapporterar att av de kvinnor i våldsamma eller kränkande förhållanden som sökte uppehållstillstånd i Sverige under 2003 fick 99% positivt svar.

- Offer för människohandel

89. I sin förra rapport tog ECRI upp problemet med handel med kvinnor för prostitution. Rikskriminalpolisen uppskattar att mellan 400 och 600 kvinnor, främst från Östeuropa, är offer för sådan handel i Sverige varje år. 2002 infördes en lag som förbjuder människohandel för sexuella ändamål. I juli 2004 utvidgades denna lag till att omfatta människohandel för tvångsarbete, människohandel inom landets gränser och handel med organ. Människohandlare åtalas såväl enligt denna lag som enligt lagen om koppleri. Dessutom är det i Sverige sedan 1 januari 1999 förbjudet att köpa sexuella tjänster. Rikskriminalpolisen har kommit fram till att det finns starka bevis för att

denna lag fungerar som en barriär mot människohandel. ECRI noterar att myndigheterna har anslagit medel till polisen för att bekämpa människohandel, och att det rapporterats att man haft alltför framgångsrika undersökningar. ECRI noterar även att nationella handlingsplaner för att bekämpa människohandel för prostitution och tvångsarbete kommer att läggas fram i riksdagen under 2005 och 2006. Sedan 1 oktober 2004 har offer för människohandel som är villiga att samarbeta med myndigheterna i rättsliga åtgärder mot de ansvariga har kunnat ansöka om tillfälligt uppehållstillstånd. Det har emellertid noterats att om dessa offer för människohandel erbjuds längre eller permanent uppehållstillstånd skulle de få mer förutsägbara framtidsutsikter och större säkerhet. ECRI har också fått rapporter om att den materiella hjälp och det bistånd som offer för människohandel erbjuds, särskilt i form av beskydd och rehabilitering, ännu inte är i proportion till behovens omfattning. De svenska myndigheterna har emellertid meddelat att den nationella handelsplanen för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål, särskilt med kvinnor och barn, kommer att ha som ett av sina främsta åtgärder att skydda och stödja offer för prostitution och människohandel.

Rekommendationer:

90. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna i deras strävanden att bekämpa människohandel. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att offer för människohandel erbjuds uppehållstillstånd oavsett om de är villiga att samarbeta med myndigheterna eller ej. Likaledes uppmuntrar ECRI de svenska myndigheterna att överväga att göra det enklare för människohandelsoffer som samarbetar med myndigheterna att få längre uppehållstillstånd. Dessutom uppmuntrar ECRI de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare materiellt stöd och bistånd till offer för människohandel, särskilt i form av beskydd och rehabilitering.

Polisers och ordningsvakters agerande

91. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att data om förekomsten av tjänstefel från polisens sida mot medlemmar av etniska minoritetsgrupper skulle samlas in. Som nämns nedan samlas inga uppgifter in om etniskt ursprung i Sverige på något policyområde³². De svenska myndigheterna har rapporterat att ingen statistik för närvarande samlas in om antalet anmälningar om rasbrott som begåtts av poliser, men att man planerar börja samla in statistik bland annat om sådana anmälningar under 2005³³. De svenska myndigheterna rapporterar emellertid att det från Rikspolisstyrelsens årsrapporter³⁴ framkommer att det mellan 1994 och 2003 förekom två åtal av poliser som hade uttryckt sig på ett kränkande och nedlåtande sätt mot personer av icke-svenskt etniskt ursprung. Beträffande statistik över anmälningar om rasistiskt eller rasdiskriminerande agerande som utretts genom interna disciplinära mekanismer inom

³² Se Kartläggning av situationen i landet.

³³ Från Polisstyrelsens årsrapporter 1994-2003 framkommer emellertid att när en polisman åtalas kan rätten be om ett yttrande från Polisstyrelsen.

³⁴ När en polis åtalas kan rätten be Polisstyrelsen om dess åsikt om polisen i fråga skall behålla sin post och han eller hon befinns skyldig.

polisväsendet rapporterar de svenska myndigheterna att inga sådana anmälningar utretts av Rikspolisstyrelsen under 2001-2003.

92. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle överväga att inrätta ett oberoende organ med uppgift att granska anmälningar om misstänkt tjänstefel från polisens sida, däribland rasistiska handlingar eller rasdiskriminering. ECRI noterar att en parlamentarisk utredning som dryftade denna fråga i april 2003 kom fram till att det inte fanns något behov av ett sådant oberoende organ. ECRI har emellertid erfarit att de svenska myndigheterna överväger om denna fråga måste granskas ytterligare.
93. Hur många tjänstgörande poliser som har invandrarbakgrund är inte känt. De svenska myndigheterna rapporterar emellertid att ca 15% av de sökande till polisutbildningen och även av de antagna polisaspiranterna har invandrarbakgrund.
94. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att man skulle uppmärksamma problemet med tjänstefel mot medlemmar av etniska minoritetsgrupper från ordningsvakter och väktare anställda av privata bevakningsföretag³⁵. ECRI noterar att de rättsliga bestämmelser som reglerar dessa yrken har varit föremål för revidering under 2003. ECRI noterar att inget av de förslag som lagts fram som resultat av revideringen avser rasistiskt eller rasdiskriminerande agerande. ECRI noterar emellertid att det finns ett förslag om att ordningsvakter bör genomgå vidareutbildning och att eventuella anmälningar om tjänstefel från ordningsvakternas sida bör hanteras på samma sätt som anmälan mot poliser.

Rekommendationer:

95. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna överväger att inrätta ett oberoende organ med uppgift att granska anmälningar om misstänkt tjänstefel från polisens sida, däribland rasistiska handlingar eller rasdiskriminering.
96. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna intensifierar sina ansträngningar att se till att rekryteringen av poliser avspeglar mångfalden i det svenska samhället.
97. ECRI rekommenderar att uppmärksamhet ges åt problemet med tjänstefel mot medlemmar av etniska minoritetsgrupper från ordningsvakter och från väktare anställda av privata bevakningsföretag.

Bevakning av situationen

98. I sin förra rapport noterade ECRI att det fanns luckor i den tillgängliga informationen om situationen för olika minoritetsgrupper på områden som utbildning, sysselsättning, sjukvård och bostäder, och föreslog att de svenska myndigheterna skulle undersöka hur dessa luckor kunde fyllas. ECRI noterar att det i Sverige samlas in data bland annat om nationalitet och födelseort för personer bosatta i Sverige. Sådana uppgifter kan visserligen indirekt kasta ljus på situationen för medlemmar i etniska minoritetsgrupper, men data om

³⁵ Ordningsvakter är inte poliser, men tillsätts och utbildas av polisen för att utföra uppdrag som har att göra med allmän ordning, och är ibland anställda av bevakningsföretag. Väktare rekryteras av privata bevakningsföretag för att utföra vaktuppgifter.

nationellt och etniskt ursprung samlas inte in. ECRI noterar att det råder en viss tvekan beträffande insamling av sådana uppgifter i Sverige. ECRI noterar emellertid att det inte finns ett direkt förbud i svensk lag mot insamling av uppgifter uppdelade på nationellt och etniskt ursprung, men att det förståeligt nog måste omges av vissa säkerhetsgarantier. ECRI anser att frånvaron på sådana uppgifter i Sverige utgör en begränsning av den allmänna medvetenheten om behovet att vidta positiva åtgärder för att förbättra ställningen för vissa missgynnade grupper.

Rekommendationer:

99. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna förbättrar sitt bevakningssystem genom att samla in relevant information uppdelad enligt kategorier såsom religion, språk, nationalitet och nationellt eller etniskt ursprung, och att de ser till att detta i samtliga fall sker med vederbörlig respekt för principerna för skydd av personuppgifter, upplyst samtycke och frivillig självidentifiering av tillhörighet i en viss grupp. Dessa system bör utarbetas i nära samarbete med ideella organisationer och med hänsyn till könsdimensionen, i synnerhet med tanke på möjlig dubbel eller flerdubbel diskriminering.

Rasistiskt våld och trakasserier

100. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle bevaka situationen beträffande rasistiskt våld och trakasserier. De officiella siffrorna anger att antalet rasistiska, främlingsfientliga och antisemitiska brott som anmäldes till polisen i Sverige under 2003 var omkring 3600. I dessa brott ingår allmänna brott såsom mord, dråp och överfall men också rashets och diskriminering. Siffrorna antyder att något färre främlingsfientliga förseelser – främst våld, hot och trakasserier – anmäldes jämfört med tidigare år. Antalet antisemitiska förseelser, som står för en avsevärd del av förseelserna under brottsbeteckningen rashets, har förblivit tämligen konstant. Merparten av rasistiska, främlingsfientliga och antisemitiska brott begås visserligen av individer, men, som ECRI redan noterade i sin förra rapport, har en avsevärd andel av dessa brott länkar med en rörelse kallad Vit makt, som i Sverige står för högerextremister som använder eller propagerar för användning av våld i politiska syften. Andelen brott relaterade till Vit makt har varit på stadigt uppgående sedan 1998. Under 2002 och 2003 utgjorde de 40% av totala antalet rasistiska, främlingsfientliga och antisemitiska brott. Den vanligaste förseelsen var rashets, men en ökning kunde märkas i alla brottskategorierna, även överfall, med undantag för graffiti och diskriminering. De svenska myndigheterna har framhållit att siffrorna visserligen ger anledning till fortsatt uppmärksamhet för att bekämpa våld och trakasserier och vitmaktsrörelsen, men samtidigt avspeglar de åtminstone delvis ett ökat medvetande hos allmänheten om frågor runt rasism, främlingshat och antisemitism, och större förmåga från polisens sida att rapportera sådana brott.
101. ECRI hyser emellertid fortfarande farhågor om Vit makts aktiva närvaro i Sverige. I sin förra rapport rekommenderade ECRI att de svenska myndigheterna skulle vidta åtgärder för att bekämpa denna rörelse och i synnerhet framställandet och spridandet av hatmusik, som utgör en avsevärd inkomstkälla för sådana organisationer. Sedan ECRI:s förra rapport har hatmusik enligt rapporter fortfarande framställts och spritts, och man har givit

framgångsrika konserter med hatmusik. Ideella föreningar rapporterar att spridning av rasistisk, främlingsfientlig och antisemitisk propaganda över Internet också har ökat dramatiskt, och att inga av de brott som begås över Internet åtalas. ECRI noterar att initiativ som syftar till att stödja ungdom som vill lämna vitmaktsorganisationer har fortsatt. De svenska myndigheterna rapporterar även att de överväger att skärpa beviljandet av tillstånd för demonstrationer och sammankomster.

102. I sin förra rapport noterade ECRI att politiska partier som använt sig av uttryckligen rasistisk och främlingsfientlig propaganda hade fått mandat i kommunfullmäktige. De partierna har rapporterats ha nära länkar med vitmaktsrörelsen, vilket kommer till uttryck inte bara på den ideologiska nivån utan också genom att medlemmarna i dessa partier deltar i våldsamma vitmaktsaktiviteter. Här noterar ECRI med oro att Sverigedemokraterna i de senaste kommunalvalen såg en nära fyrdubbel ökning i valstödet från 1998 och har nu ett antal företrädare i kommunstyrelser.

Rekommendationer:

103. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna kraftigt bemöter rasvåld och trakasserier. ECRI upprepar härvidlag sina rekommendationer beträffande tillämpningen av befintliga bestämmelser i brottsbalken mot rashets och brott med rasistiska inslag. ECRI rekommenderar i synnerhet att de svenska myndigheterna ser till att man åtalar och straffar rashets som utövas över Internet.
104. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna intensifierar sina ansträngningar att bekämpa vitmaktsrörelsen. ECRI upprepar härvidlag sina rekommendationer beträffande behovet att förbjuda rasistorganisation och deltagande i deras aktiviteter. ECRI rekommenderar att man gör speciella ansträngningar att motarbeta framställning och spridning av hatmusik.
105. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna vidtar åtgärder för att bekämpa exploateringen av rasism och främlingshat i politiken. Härvidlag rekommenderar ECRI i enlighet med sin allmänna policyrekommendation nr 7 att de svenska myndigheterna överväger att lagstifta om indragning av finansiering från allmänna medel till organisationer som befrämjar rasism, främlingshat och antisemitism.

II. SPECIFIKA FRÅGOR

Integrationspolicies och kampen mot rasdiskriminering

106. I sin förra rapport uttryckte ECRI uppfattningen att Sverige behövde precisera sin vision av ett integrerat samhälle. ECRI ansåg även att det svenska samhället i helhet behövde få bättre insikt i de olika former av rasdiskriminering som förekommer inom landet, däribland indirekt, strukturell och institutionell diskriminering, och bli fullt medvetet om vilken hämmande roll diskriminering spelar i utvecklingen mot ett integrerat samhälle. ECRI noterar med tillfredsställelse att diskriminering har fått en alltmer central roll i Sverige sedan den förra rapporten, och att sambandet mellan integration - eller bristen på sådan - och diskriminering alltmer har börjat avspeglas i integrationspolicier.

Så noterar ECRI exempelvis att de svenska myndigheterna har tillsatt två utredningar om diskriminering på strukturell och institutionell nivå³⁶, den ena med uppgift att redovisa befintliga forskningsrön om strukturell diskriminering på grund av etniskt ursprung och religion, den andra med uppgift att generera ytterligare kunskaper genom att identifiera strukturell diskriminering på konkreta områden i det svenska samhället. Som nämnts ovan har myndigheterna också anslagit riktad finansiering till informationskampanjer om diskriminering, och har tillhandahållit ytterligare resurser till organisationer som är aktiva inom bekämpande av rasdiskriminering³⁷. Mer allmänt har ECRI fått rapport om att diskriminering diskuteras alltmer i den allmänna debatten och i medierna, som resultat av denna ökade inriktning. Samtidigt har emellertid olika ideella organisationer uttryckt oro över att denna ökade uppmärksamhet på diskriminering riskerar att bara påverka integrationspoliciernas allmänna inriktning, inte de faktiska åtgärder som vidtas för att genomföra dessa policies. De har framhållit att det visserligen fortfarande är viktigt med åtgärder som är riktade till minoritetsgrupper för att göra dem rustade att delta fullt ut i samhället, men att den starkare inriktningen på diskriminering i motsvarande grad bör avspeglas i mer kraftfulla konkreta åtgärder riktade till majoritetsbefolkningen.

Rekommendationer:

107. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna att fortsätta med sitt arbete att generera och sprida kunskap och medvetenhet om diskriminering. ECRI rekommenderar att myndigheterna gör ett långvarigt åtagande att ge kampen mot diskriminering en central plats i strävandena att främja ett integrerat samhälle. Härvidlag rekommenderar ECRI starkt att de svenska myndigheterna ser till att den starkare inriktningen på diskriminering avspeglas i en integreringspolicy som innehåller konkreta åtgärder för att bekämpa diskriminering. Sådana åtgärder bör omfatta meningsfulla åtgärder riktade till majoritetsbefolkningen.
108. I sin förra rapport rekommenderade ECRI även att integrationspolicierna skulle omfatta klara målsättningar, och att mekanismer skulle införas för att mäta hur arbetet med att uppfylla dessa målsättningar fortskred. ECRI noterar att de svenska myndigheterna under 2003 tillsatte en interministeriell grupp med uppgift att utarbeta verktyg för att mäta framstegen med genomförandet av integrationspolicierna och rapportera om dessa framsteg. ECRI noterar att arbetsgruppen utifrån de allmänna linjerna i integrationspolicierna har formulerat konkreta målsättningar inom prioriterade områden, satt upp indikatorer för uppnåelsen av dessa målsättningar och identifierat varifrån data för de olika indikatorerna skall hämtas. Diskriminering är ett av de områden som konkreta målsättningar och indikatorer har formulerats för. ECRI noterar att data för bevakningen av framsteg på detta område hämtas från enkäter om upplevd diskriminering men också från situationstester, ett förfarande som ECRI i sin förra rapport rekommenderade att man skulle införa i Sverige. ECRI noterar att det finns utbrett stöd inom den frivilliga sektorn för situationstester för att kontrollera olika institutioners, däribland offentliga myndigheters, agerande på antidiskrimineringsområdet. Det finns också stöd för situationstester för användning som ett forskningsverktyg och som godtagbart bevis inför rätta.

³⁶ Utredningen om strukturell diskriminering (Dir. 2003:118) och Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (Dir. 2004:54).

³⁷ Se ovan under Utbildning och information

109. Andra områden för vilka målsättningar och indikatorer har formulerats är sysselsättning, ett område som ECRI anser ha hög prioritet³⁸, och etniskt mångfald i den allmänna sektorn. ECRI noterar härvidlag att ett antal centrala och lokala förvaltningar visserligen har antagit mångfaldsplaner, men det är många andra som inte har eller inte har genomfört sådana planer. Även i fall där sådana planer har genomförts rapporteras de i många fall inte ha varit verkningsfulla. Det har föreslagits att det vore fördelaktigt med en mer samordnad satsning från de centrala myndigheterna att få mångfaldsplaner antagna och genomförda över hela Sverige.

Rekommendationer:

110. ECRI uppmuntrar de svenska myndigheterna i deras ansträngningar att mäta integrationspoliciernas genomslagskraft. Härvidlag rekommenderar ECRI att de svenska myndigheterna fortsätter och utökar användningen av situationstester. Här vill ECRI också upprepa sin rekommendation om behovet av att samla in korrekta uppgifter uppdelade på religion, språk, nationalitet och nationellt eller etniskt ursprung. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att relevanta aktörer i den frivilla sektorn, däribland medlemmar av minoritetsgrupper, nära involveras i bevakningen av genomförandet av integrationspolicierna.
111. ECRI rekommenderar att de svenska myndigheterna intensifierar sina ansträngningar att få mångfaldsprogram antagna och genomförda på allmänna myndigheter över hela Sverige. ECRI upprepar här sin rekommendation att offentliga myndigheter bör åläggas i lag att främja jämlikhet och förhindra diskriminering i utförandet av sitt arbete. ECRI rekommenderar även att de svenska myndigheterna överväger mekanismer för att skapa en koppling mellan budgetanslagen till offentliga myndigheter och uppnådda konkreta resultat på jämlikhetsområdet.

Diskriminering i sysselsättningen

112. Personer från invandrarbakgrund är fortfarande allvarligt överrepresenterade bland de arbetslösa i Sverige. I sin förra rapport noterade ECRI risken att det uppstår en ny typ av klassamhälle där det sociala och etniska uppdelningsmönstret i stor utsträckning sammanfaller. ECRI ser inga tecken på att denna risk har minskat. Många personer med invandrarbakgrund har uttryckt stor frustration och besvikelse över svårigheterna att komma ut på arbetsmarknaden och befärar att nästa generation kommer att sitta i samma fälla, om inte krafttag sätts in för att åtgärda situationen. ECRI anser att sysselsättningssituationen för personer med invandrarbakgrund i Sverige måste ges högsta prioritet.
113. ECRI noterar att de svenska myndigheterna sedan sin förra rapport har fortsatt med det pågående arbetet att göra det lättare för personer med invandrarbakgrund att komma ut på arbetsmarknaden. Den allmänna principen som följs i detta avseende är att se till att alla personer får tillgång till hela utbudet arbetsmarknadsåtgärder avsedda för personer i behov av stöd, på

³⁸ Se nedan under Diskriminering på arbetsplatsen.

jämlik nivå med andra medlemmar i det svenska samhället. Satsningar som riktar sig särskilt till personer med invandrabakgrund har emellertid också gjorts, såsom arbetslivsträning för invandrare som inte har någon erfarenhet av den svenska arbetsmarknaden, extra kurser för arbetslösa akademiker med utländsk examen eller inrättande av speciella lag på arbetsförmedlingarna för att hjälpa invandrare. Andra åtgärder har också vidtagits för att förbättra chanserna för personer med invandrabakgrund att hitta arbete. Så har man till exempel gjort särskilda anstalter för att den kunskap och kompetens som en person med invandrabakgrund besitter skall erkännas med hjälp av befintliga valideringsmekanismer, ett område som ECRI tar upp i den förra rapporten. Invandrarkurserna i svenska har enligt rapport gjorts mer diversifierade, för att bättre motsvara deltagarna skiftande utbildningsnivå. Situationen skiftar mycket från kommun till kommun, men det rapporteras fortfarande att deltagare med mycket olika utbildningsnivå i praktiken sammanförs till samma klass, och att de får inte lära sig sådant som skulle hjälpa dem att komma ut på arbetsmarknaden. Man får hoppas att pågående forskningsarbete om strukturell diskriminering också kommer att generera mer kunskap och ge upphov till åtgärder för att avhjälpa det faktum att personer med invandrabakgrund ofta saknar tillgång till informella nätverk som kunde leda till anställning. Det är ett annat område som ECRI lyfter fram i sin förra rapport.

114. De flesta av dessa åtgärder syftar till att ge personer med invandrabakgrund med de färdigheter som krävs för att komma ut på arbetsmarknaden. I sin förra rapport noterade ECRI emellertid att den roll som diskriminering spelade i svårigheterna för personer med invandrabakgrund att komma ut på arbetsmarknaden i allmänhet underskattades. Trots glädjande utvecklingar mot bättre medvetenhet om diskriminering på ett antal områden i Sverige, vilket konstateras i andra delar av denna rapport, anser ECRI att vidden av diskriminering på sysselsättningsområdet fortfarande underskattas. Det har nämligen rapporterats från olika håll att det kan vara omöjligt även för personer som har fått sin utbildning i Sverige och behärskar språket tillräckligt men kommer från en invandrabakgrund att hitta ett arbete som motsvarar hans eller hennes kvalifikationer. Det har även rapporterats att personer med utländskt klingande namn i allmänhet inte ens kallas till intervju. Anmälningarna till DO om diskriminering i arbetslivet ökar visserligen fortfarande, men som nämnts ovan tros dessa anmälningar utgöra bara en bråkdel av det verkliga antalet fall av diskriminering på sysselsättningsområdet³⁹.
115. ECRI anser att det krävs stark fokus på diskrimineringsfrågan om förbättringen av arbetsmarknadssituationen för personer med invandrabakgrund skall kunna påskyndas. Samtidigt med detta måste ansträngningar göras för att se till att ett allt större antal personer med invandrabakgrund får arbete genom positiv särbehandling och även lämpliga effektivt insatta åtgärder för att få arbetsgivarna att tillämpa ett tankesätt som omfattar etnisk mångfald och antidiskriminering i sitt dagliga handlande. ECRI noterar att arbete redan pågår på samtliga dessa områden. Som exempel kan nämnas att den parlamentariska utredning som tillsattes för att granska hela antidiskrimineringslagstiftningen⁴⁰ just nu dryftar frågan om positiv särbehandling på arbetsmarknaden för att främja jämlikhet mellan alla personer oberoende av ras eller etniskt ursprung. ECRI noterar även att arbetsgivarna redan nu, enligt lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering på arbetsplatsen,

³⁹ Se nedan under Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser

⁴⁰ Se nedan under Civilrättsliga och förvaltningsrättsliga bestämmelser

måste bedriva aktiviteter som främjar etnisk mångfald och motverkar diskriminering. ECRI noterar emellertid att DO, som är ansvarig för att bevaka att dessa förpliktelser efterlevs, har funnit att det är en svår uppgift. ECRI noterar härvidlag att det rapporteras att de flesta arbetsgivare, och även vissa fackförbund, inte behöver genomföra eller har valt att inte genomföra handelsplanerna för etnisk mångfald och mot diskriminering. ECRI noterar med tillfredsställelse framsteg i användningen av antidiskrimineringsklausuler inom offentlig upphandling. ECRI noterar i synnerhet att medel har tilldelats Nämnden för offentlig upphandling för att informera om inkorporering av diskrimineringsklausuler i upphandlingsavtal. De svenska myndigheterna rapporterar att de är medvetna om att man måste övervaka de framsteg som uppnås genom de åtgärder som vidtagits att förbättra ställningen för personer med invandrarbakgrund på arbetsmarknaden. De har därför tagit med sysselsättning bland de integrationspolicyområden för vilka det skall finnas målsättningar, indikatorer och datakällor⁴¹.

116. Den grundläggande roll som spelas av fackförbunden i Sverige i utarbetandet av arbetsmarknadspolicies har gång på gång lyfts fram. Det har emellertid rapporterats till ECRI att fackförbunden inte alltid är så känsliga för problemen med rasdiskriminering och för behovet att främja lika möjligheter för alla oberoende av ras eller etniskt ursprung och etnisk mångfald på arbetsplatsen. I det hänseendet har det påpekats att det faktum att en avsevärd andel av personer med invandrarbakgrund är arbetslösa och därför inte anslutna till något fackförbund gör det mindre troligt att fackförbunden ger dessa frågor den vikt de förtjänar.

Rekommendationer:

117. ECRI rekommenderar starkt att de svenska myndigheterna prioriterar förbättrandet av chanserna för personer med invandrarbakgrund på arbetsmarknaden. ECRI rekommenderar därför att man fokuserar starkt på diskriminering och ger fortsatt uppmärksamhet på initiativ som, alltefter behov, förser sådana personer med de färdigheter de behöver för att komma ut på den svenska arbetsmarknaden.
118. ECRI upprepar sin rekommendation att göra det lagligt att tillämpa positiv särbehandling, och rekommenderar att de svenska myndigheterna överväger att vidta sådana åtgärder på sysselsättningsområdet. ECRI rekommenderar även att de svenska myndigheterna vidtar åtgärder för att se till att arbetsgivarna och fackförbunden tar aktiv del i främjandet av etnisk mångfald och i bekämpandet av diskriminering i deras dagliga arbete. ECRI rekommenderar härvidlag att de svenska myndigheterna tillhandahåller resurser och samordning för att bevaka att arbetsgivarna fullföljer sin plikt att anta och genomföra etniska mångfaldsplaner. ECRI rekommenderar även att antidiskrimineringsklausuler införs i avtalen för offentlig upphandling.

⁴¹ Integrationspolicies och kampen mot rasdiskriminering

BIBLIOGRAFI

I denna bibliografi anges de huvudsakliga publicerade källor som använts vid granskningen av situationen i Sverige. Den skall inte anses som en uttömmande lista över alla informationskällor som ECRI haft tillgång till under framtagandet av rapporten.

1. CRI (2003) 7: *Second Report on Sweden*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 15 April 2003
2. CRI (99) 30: *Report on Sweden*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 24 May 1999
3. CRI (96) 43: *ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: *ECRI General Policy Recommendation n° 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: *ECRI General Policy Recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: *ECRI General Policy Recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: *ECRI General Policy Recommendation n° 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
8. CRI (2001) 1: *ECRI General Policy Recommendation n° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2000
9. CRI (2003) 8: *ECRI General Policy Recommendation n° 7: National legislation to combat racism and racial discrimination*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2002
10. CRI (2004) 26: *ECRI General Policy Recommendation n° 8: Combating racism while fighting terrorism*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 2004
11. CRI (2004) 37: *ECRI General Policy Recommendation n° 9: The fight against antisemitism*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 2004
12. CRI (98) 80 rev: *Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 2000
13. *Swedish Government Fact Sheet*, Extended protection against discrimination, Ministry of Justice, June 2003
14. *Swedish Government*, Swedish integration policy for the 21st century, Ministry of Industry, Employment and Communications, June 2002
15. *Swedish Government*, Written Communication 2001/02:83: A Swedish Human Rights Action Plan – Summary, Stockholm 2004
16. *Swedish Government communication 2001/02:83*, The Swedish Human Rights National Action Plan: Its importance for national minorities, Ministry of Justice Fact Sheet 2003

17. *Swedish Government Fact Sheet, Prostitution and trafficking in women, Ministry of Industry, Employment and Communications, July 2004*
18. *Swedish National Council for Crime Prevention, the Living History Forum, Intolerance: antisemitic, homophobic, islamophobic and xenophobic tendencies among the young*
19. *Statens Offentliga Utredningar (SOU), SOU 2003:25, Executive summary translated into English, concerning a commission of enquiry's findings and recommendations concerning enforced removals of undocumented aliens), from Verkställighet vid oklar identitet m.m.: Betänkande av Utredningen om översyn av regler och praxis vid verkställighet av avvsnings – och utvisningsbeslut, Stockholm 2003*
20. *Swedish Government, Swedish report on the Council of Europe Charter for Regional or Minority Languages, Second Periodical Report presented in accordance with Article 15 of the Charter, Ministry of Justice, June 2004*
21. *ACFC/SR(2001)003: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Report submitted by Sweden pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, June 2001*
22. *ECRML (2003) 1: European Charter for Regional or Minority Languages, Application of the Charter in Sweden, 19 June 2003*
23. *ACFC/INF/OP/I(2003)006: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Sweden, 25 August 2002*
24. *GVT/COM/INF/OP/I(2003)006: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Comments of the Government of Sweden on the Opinion of the Advisory Committee, 11 July 2003*
25. *CommDH(2003)13: Report by, Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Sweden, 21-23 April 2004, 8 July 2004*
26. *Integrationsverkets (Integration Board), Rapportserie 2004:04, Summary in English, the State as a Role Model from Staten som förebild? Om planer; insatser och utfall i 17 myndigheters arbete med etnisk mångfald, Malmö 2004*
27. *Lukkarinen, Margita, Peer Review in the Field of Social Inclusion Policies: Local development agreements as a tool to stop segregation in vulnerable metropolitan areas – Synthesis Report, on behalf of European Commission, Sweden 2004*
28. *Lappalainen, Paul and Johnsson, Christina, Executive summary on race equality directive: State or play in Sweden, European Commission Group of Independent Experts on Racial and Ethnic Discrimination, October 2003*
29. *CERD/C/64/CO/8: United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Sweden, 10 May 2004*
30. *CERD/C/SR.1618: United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Sixty-fourth session, Summary record of the 1618th meeting, Consideration of fifteenth and sixteenth periodic reports of Sweden, 1 March 2004*
31. *United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Reports submitted by States parties under Article 9 of the Convention: sixteenth periodic reports of States parties due in 2003, Addendum: Sweden, 15 July 2003*
32. *European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC), Manifestations of Antisemitism in the EU 2002-2003: Part on Sweden, 2004*
33. *Amnesty International, Annual report covering events from January-December 2003: Sweden, 2004*
34. *International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in the OSCE Region: Report 2004 (Events of 2003): Sweden, 2004*

35. *International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in the OSCE Region: Report 2003 (Events of 2002): Sweden, 2003*
36. *The Swedish NGO Foundation for Human Rights and the Swedish Helsinki Committee for Human Rights, Alternative report to "Comments by the Government of Sweden on the Concluding Observations of the Human Rights Committee" (CCPR/CO/74/SWE), Stockholm, April 2003*
37. *United Nations Association of Sweden, Alternative Report to the CERD-Committee with respect to Sweden's commitments according to the ICERD, February 2004*
38. *U.S. Department of State, Country Reports on Human Rights Practices – 2003: Sweden, 25 February 2004*
39. *US Department of State, International Religious Freedom Report - 2003: Sweden, 18 December 2003*

